

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Кошхъэблэ районым ихэхъоныгъэхэр

Адыгеим и Лышхъэу Къумпыл Мурат тыгуасэ Кошхъэблэ районым шылагъ, къэралыгъо программэу «Къоджэ псэуплэхэм зэдиштэу хэхъоныгъэ ягъэшлыгъэныр» зыфиорэм кыдыхэлъытэгъ псэуалэхэу ашыгъэхэр зэригъэлъэгъуэх.

сомэ миллион 392-рэ зытефэгъэ социальнэ псэолпы 9 гъэрэкло агъэпсыгъ. Ахэр зэклэ иплалъэм атыгъэх. Къоджэдэхэм мыщ фэдэ лофшлэным осэшл кыратыгъ. Ащ фэгъэхыгъэу республикэм и Лышхъэ залоклэм кыфалотагъ.

«Зэклары тэ зыфатшлэрэ цыфхэр ары. УФ-м и Президентэу Владимир Путинимрэ УФ-м и Правительствэрэ кытатырэ лэпылэгъум ишылагъэклэ тикъоджэдэхэм ящылэклэ-псэуклэ зыкъезыгъэлэтыгъэ лоф дэгъубэ зэшлотхын тлъэкыгъ. Непэ ахэм кыаклэкуагъэр тинэрылэгъу. Шыпкъэмклэ, псэуплэхэр нахь зэтегъэпсыхъэгъэнхэмклэ гухэлъ горэхэр джыри тилэх. Ау анахъэу мэхъанэ зилэр къоджэдэхэри гъэпсын лофшлэнхэм кхалъэгъэнхэр, япсэуплэхэм апашхъэ ит лофыгъохэр зэгъусэхэу зэдызэшлуахынхэр ары», — кылауагъ Къумпыл Мурат амбулаториерэ псауныгъэр зышагъэлъытэрэ физкультурэ комплексрэ зышагъэпсыгъэ Вольнэм дэххэм адэгущылэзэ.

Программэу «Къоджэ псэуплэхэм зэдиштэу хэхъоныгъэ ягъэшлыгъэныр» зыфиорэм дштэу гъэрэкло Кошхъэблэ районым спортивнэ псэолпыщ

Адыгеим и Лышхъэу игъусэгъэх АР-м мэкъу-мэщымклэ иминистрэу Къуанэ Анзаур, АР-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымклэ иминистрэу Мэрэтыкьо Рустем, АР-м культурэмклэ иминистрэу Аульэ Юрэ, Адыгеим ыцлэклэ УФ-м и Къэралыгъо Думэ идепутатэу Хъасанэкьо Мурат, АР-м физическэ культурэмрэ спортымрэклэ и Комитет итхъаматэу Дэгужыые Мурат.

Социальнэ псэуалэхэр

Кошхъэблэ районым ипащэу

Хъамырзэ Заур кызэрилотэгъэмклэ, къоджэ псэуплэхэм зэдиштэу хэхъоныгъэ зэрарагъэшлырэ программэм тетэу

шагъэпсыгъ. Ахэр псэуплэхэу Вольнэм, Еджэркъуае, Казенно-Кужорскэм къадэтэджагъэх.

(Икълух я 2-рэ нэклуб. ит.)

«Дэнэ гьогур» кызызэуахыг

Къокыплэм щыпсэурэ лъапкхэм яискусствэкӀэ Къэралыгъо музей и Темыр-Кавказ къутамэ «Къокыплэм екӀурэ гьогур» зыфилорэ экспозициякӀэр кыщызэуахыг.

Ащ фэгъэхьыгъэ лӀфтхьабзэм хэлэжъагъэх АР-м и Лышхъэу КъумпӀыл Мурат, АР-м культурэмкӀэ иминистрӀу Аульэ ЮрӀэ, Къокыплэм щыпсэурэ лъапкхэм яискусствэ и Къэралыгъо музей игенеральнӀэ директорӀу Александр Седовыр, АдыгеимрӀэ Краснодар краимрӀэ ямуфти-еу Къэрдэнэ АскӀрбий.

Музей и Къутамэ ипашӀу ШъэуапцӀэкӀо АминӀт кыгъэлъэгъоныр кызызӀу-хыг ыкӀи ащ фӀдӀэ экспозицие щыӀэ хъуным кӀэщакӀо фӀхъугъэхэм, ильӀэс пчъагъэм кыкӀоцӀ ащ лӀфӀу дашлагъэм афӀгъэхьыгъӀу кыӀлоагъ. Александр Седовым кызызӀуахыгъэмкӀэ, кыгъэлъэгъоным гупшысӀэ шъхӀалӀу хӀлыр хӀгъӀгъухэр, пстӀуми алӀу цыф лъапкӀэ зӀфӀшхъафхэр зӀрӀзӀпхыгъэхэр кыагъу-рыгъӀогъӀныр ары.

Ащ кызызӀуагъэмкӀэ, Къэралыгъо музей иуниплӀ экспозицие егъӀубы-тыгъӀным пае Дэнэ гьогумкӀэ лъӀхъӀнӀэ чыжъэхэм зӀпырашӀыгъӀу кыгъыгъохэм ащыщхэр Къэралыгъо музей Адыгеим кыӀлӀкӀигъӀагъӀх. ИжъырӀэ гьогум цыфхӀу мыщ кычӀлахъӀхэр нӀлуасӀэ афашӀых кыгъыгъо гъӀшӀӀгъонхэм. ХӀгъӀгъу 30-м ехъу, Адыгеим чыплӀу ыубытырӀэри зӀрахӀтӀу, километрӀэ 12800-рӀэ фӀдӀиз экспонатхэм кызызӀпачыг.

Музей пкыгъыгъо 400-м ехъу кыщӀа-гъӀлагъо. УпкӀэм ыкӀи цым ахӀшыкӀы-гъӀэ алырӀгъухӀу Афганистан, Туркестан, Казахстан кыащашыгъӀхэр, Къокыплэм щыпсэурэ лъапкхэм ялӀапкӀэ шӀошӀэ зӀфӀшхъафхэр: халатхэр, тубетейкӀхэр, кимоно зӀфӀшхъафхэр; Китаим, Японием, Вьетнам, Ирак кыащашыгъӀэ хъакъу—шыкъу ыкӀи скульптурӀэ зӀфӀшхъафхэр, къупшхъэм хӀшыкӀыгъӀх кыгъыгъо цы-кӀухӀу Иран исыгъӀхэм ашӀыгъӀхэм ащыщхэр, Китаим илӀпӀӀӀэс цӀэрылӀохӀу Ци Байши ыкӀи Сюй Бейхун ясурӀтхэр, Гурыт Азиерм ЗакавказьемерӀэ ащыпсӀ-урӀэ цыф лъапкхэм ящыӀлӀӀӀ-псӀуӀкӀэ зыфӀдагъӀэр кызыӀлӀотыкӀырӀэ графическӀэ лӀфӀшлагъӀхэр. Джащ фӀдӀу кычӀлахъӀхэрэм ашӀлӀгъӀшӀгъонӀу аналӀ атырадӀэ джӀэр-зым, гъуаплӀэм ахӀшыкӀыгъӀэ пкыгъыгъо цыкӀлӀхэм, Китаим кыщашыгъӀэ мебелым, Японием кыщашыгъӀэ нысхӀапӀхэм ыкӀи шӀкӀ зӀфӀшхъафхэм. Адыгеим и ЛышхъӀу КъумпӀыл Мурат хъакӀлӀхэм ягъусӀу экспонатхэм нӀлуасӀэ зафӀшыгъ ыкӀи Дэнэ гьогур зыпхырыкӀыгъӀэ чыплӀхэм зыкӀэ ащыщ Адыгеим икультурӀкӀэ мӀ-хъанӀшхо зӀлӀ хъугъӀ-шлагъӀу ар ылӀы-тагъ.

Ащ нӀмыкӀлӀу КъумпӀыл Мурат Урысые Федерацие и заслуженнӀэ сурӀтышӀлӀу,

КъэбартӀе-БӀлькӀар РеспубликӀэм ина-роднӀэ художникӀу, урысые академием иакадемикӀу ШъӀокуй ХъамидӀэ икӀӀэ-гъӀлӀгъонӀу «Заом итарихъ» зыфилорӀэм нӀлуасӀэ зыфӀшыгъ. Ар зыфӀгъӀхыгъӀэр цыфлӀӀӀпкыым итарихъ кыхӀхъухъӀгъӀэ

нӀфыкӀыгъ ащ фӀдӀэ творческӀэ проектхэм мӀхъанӀшхо зӀрӀлӀэр, цыфхэм яшӀӀныгъӀэ хегъахъо, цыфыгъӀэ шӀӀпхъӀэ дахӀхэм афегъасӀэ, яхӀгъӀгъу шӀульӀгъу фырылӀу кыӀтӀджынхэм фӀпӀух.

АР-м и ЛышхъӀэ ипресс-кӀулыкӀу

ОхътӀэ кӀыхъӀэм лӀжъӀшӀт

Кыгъэлъэгъоныр кызызӀуахыным ыпӀкӀэ Къокыплэм щыпсэурэ лъапкхэм яискусствэкӀэ Къэралыгъо музей ипашӀу Александр Седовым кыӀбарлӀыгъӀӀэс амалхэм ялӀыкӀлӀхэм залуигъӀкӀагъ.

КъохъапӀэм тыкӀыкӀыны, Къокыплэм зыфӀдӀгъӀзӀнӀу итхъухъагъ. Мыщ уикӀлӀу Къокыплэм ылӀӀныкӀокӀэ укӀо хъумӀэ, сьд фӀдӀэ кыӀралыгъоха узпхырыкӀыхэр, сьд фӀдӀэ цыф лъапкхӀа узӀлӀкӀхэр, сьд фӀдагъа ахэм якультурӀэ, сьд ащӀ-щыгъӀэр, Дэнэ гьогум сьд щызӀрахъ-щыгъӀэр? МыхӀэр угу кыагъӀкӀу, а зма-ным ухӀащӀу кыгъэлъэгъоным иэкспози-цие хэр щызӀгъӀзӀфагъӀх. Иран, Гурыт Азиер, Китаи, Японием кыарыкӀыгъӀэ пкыгъыгъохӀу тыхъарзынӀӀ чӀӀыгъӀхэр мы кыгъэлъэгъоным хӀдгъӀхъагъӀх. Уры-сыем изекӀо гьогухэм нахъ зыщыхӀагъӀх-рӀэ уахътӀэм, Адыгеим пӀгъунӀгъу шӀолӀыр-хэм, гушӀыӀэм пае, Краснодар краим, нӀмыкӀ чыплӀхэм кыарыкӀыгъӀ цыфхэр мы кыгъэлъэгъоным зӀрищӀлӀӀтхӀу кыисщӀхъу. Адыгеим икӀӀӀэ шъхӀалӀу МыекъуапӀэ зекӀохэр джы кызыкӀлӀхӀкӀэ, етӀфым хӀшыкӀыгъӀэ пкыгъыгъо хъалӀмӀт-хӀу Японием, Китаи ижыкӀлӀ ащашыгъӀ-хэр алӀӀгъунхӀэ алӀӀкӀыщт».

ХӀгъӀунафӀыкӀыгъӀн фае Къокыплэм щыпсэурэ лъапкхэм яискусствэкӀэ Къэралыгъо музей и хъарзынӀӀ кыхӀ-хыгъӀу Дэнэ гьогум икӀӀгъӀлӀгъон пае экспонат 597-рӀэ МыекъуапӀэ кызырашӀа-гъӀэр. Ахэм ащыщӀу 407-р мӀкӀлайхэм кыатыралъхъагъ. УахътӀэ тешӀэ кыӀс пкы-гъохэр зӀблахъухъӀзӀ ашӀыщт. Ежъ музе-им икӀутамӀэ и хъарзынӀӀ кыхӀхыгъӀу пкыгъыгъо 17 кыгъӀлӀгъоным хӀагъӀхъагъ.

Александр Седовым журналистхэм яупчӀӀхэм джӀеуапхэр кыарытыжыгъӀх.

— **КыгъӀлӀгъоным хӀхъӀгъӀэ пкыгъыгъохэм сьда анахъ гъӀшӀлӀ-гъонӀу ахътыр?**

— ПстӀури гъӀшӀлӀгъоны. ЛъӀшӀу те-гъугъ пкыгъыгъохэр кыхӀхъыгъӀ зӀхъум.

«Дэнэ гьогум» шӀузтехъӀкӀэ, ар кыжъугу-рылӀошт. ЗӀкӀэ кыӀспчъына, шӀульӀгъун фае. Пкыгъыгъо пӀпчӀ зыщашыгъӀэ зма-ным инӀӀӀӀӀ. Японием кыкӀыгъӀэ хъакъу-шыкъухэр, Китаи илӀӀӀӀ шъуа-шӀхэр, Гурыт Азиер иалыргъу кӀолӀӀ-хэр — зекӀохэм сатыушӀхэм кыащӀа-щыщыгъӀэ пкыгъыгъохэм ящысӀх.

— **Хъта мы лӀфтхьабзэм кӀӀ-щакӀо фӀхъугъӀэр, сьда джынӀс фӀдӀэ амалхэр гъӀфӀдагъӀэ зыкӀӀ-мыхъугъӀхэр?**

— Тызыхът уахътӀэм елӀытыгъӀу гукъ-кӀыр кыӀушыгъ. ЕтӀани, музейм гъӀхъа-зырын лӀфӀшӀӀнышхо щыкӀуагъ, агъӀкӀӀ-жыгъ, мӀкӀлайхэр щӀагъуцугъӀх. ТӀри тыхъарзынӀӀ тыхӀплӀӀжыгъ, тӀлӀ пкы-гъохэм тахӀдӀжыгъ, ахэр гьогу кытеп-цӀ хъушӀтхэм тӀушӀтыжыгъ. А зӀпстӀум илӀӀсӀтӀу уахътӀэ ыхъыгъ.

— **Дэнэ гьогум исыд фӀдӀӀэ чыплӀа, кыӀралыгъуа нахъ кы-хъӀӀыгъӀгъӀ хъугъӀэр?**

— Пкыгъыгъо тӀлӀӀхэм ар занкӀу япхы-гъагъ. Анахъу кыхӀхъӀыгъӀ хъугъӀх Китаи, Японием, Гурыт Азиер. Иран, Индиер нахъ макӀу кыгъӀлӀгъуагъ хъугъӀх, ау щытми ахэм янӀӀӀӀӀӀ кыхӀхъыгъӀхэм уасӀэ яӀ. Тимудей зызӀ-хӀащӀагъӀэр илӀӀӀӀӀӀ кыхъугъ, ау пкыгъыгъохэр тыхъарзынӀӀ кыхӀхъыгъӀу уахътӀэ кыхӀхъыгъ. Араб кыӀралыгъохэм кыарыхыгъ пкыгъыгъохэр тимакӀлӀх. Ирак, Шам, Ливан, Иорданием кыарыкӀлӀу бӀп тӀлӀэр. НепӀӀӀ сурӀтышӀхэм ялӀшлагъӀхэр кытӀлӀлахъӀх, ау макӀлӀ. Урыс дипломат-хӀу Китаи, КъокыплӀэ Чыжъэм ащылажъ-щыгъӀхэр зӀкӀэ кӀӀным икӀлӀуагъагъоу щытыгъӀх. Ахэм аугъоигъӀхэм ащыщхӀу

музейм шӀухъафтынӀу кыратыжыгъӀхэр бӀ мӀхъух. Ары хъарзынӀӀӀ кызылушъа-гъӀхэр.

— **Пкыгъыгъо анахъыжӀӀу ыкӀи анахъ ныбжыкӀлӀу ахӀлӀхэр сьд фӀдӀӀа?**

— Анахъ ныбжыкӀлӀхэр Къокыплэм исурӀтышӀхэм ялӀшлагъӀхэр арых, я XIX — XX-рӀэ лӀшӀлӀгъух. АнахъыжӀ пкыгъыгъо-хэр археологием кыхӀхыгъӀх — тӀлӀӀӀ ыпӀкӀӀӀ аперӀ лӀшӀлӀгъу.

— **КъокыплӀэм щыпсэурӀэ лъапкхэм яискусствэкӀэ КъӀ-ралыгъо музейм Москва дӀтым ильӀс 30-м ехъурӀэ чӀӀтыгъӀэ пкыгъыгъо хъалӀмӀтӀу, нартхэм ялӀгъункӀэ тызаджӀӀӀр ильӀс залӀ хъугъӀу музейм и Темыр—Кавказ къутамӀэ кыащӀӀжыгъӀу чӀӀт. КъутамӀэр кызызӀуахы-гъӀэр шӀлӀхӀу ильӀс 40 хъушӀт. МӀфӀкӀым ехъулӀу музей гун-чӀм и Дышгъ хъарзынӀӀ чӀӀлӀ пкыгъыгъохӀу Адыгеим кыщӀа-гъотыгъагъӀхэр МыекъуапӀэ кы-жъугъӀӀхӀхӀу, кыгъӀлӀгъон гъӀшӀлӀгъон горӀ ишӀухъу-хъӀрӀба?**

— ИтхъухъӀми хъушӀт. А мӀфӀкӀыр кыӀблагъӀэ зыхъукӀӀэ, цыфхэр рыдгъӀ-гушӀонхӀу проект горӀэм тыкӀегупшысӀщт. ГъӀшӀлӀгъонӀу бӀ тӀлӀӀр.

ТӀУ Замир

АдыгӀэ кӀлӀлӀгъӀдӀжӀ колледжӀу Андырхъое Хъусен ыцӀлӀ зыхъырӀм иадыгӀэ отделение 1974-рӀэ ильӀсым кызылухыгъӀхэм гухӀкӀышхо ащыхъоу ГъукӀлӀлӀ Саният фӀтхъаусыхӀх ишъхъӀгъусӀу ШъхӀӀлӀхъо ХъазрӀт ХъисӀэ ыкӀом идунай зӀрихъожи-гъэмкӀӀэ. Унагъом, лӀхылхэм жъын адагъошӀы, щымылӀжыкӀым ТхъӀм джӀенӀт лӀапӀлӀ кыаритынӀу фӀлӀалӀох.

Музей гупчӀм икӀутамӀэ закӀоу МыекъуапӀэ дӀтым фӀдӀэ кыгъӀлӀгъонӀу кыщызӀуахырӀэр проект зӀхӀтӀу зӀрӀ-щытыр ШъӀуапцӀэкӀо АминӀт кыкӀи-гъӀтхыгъ, ащ изӀшӀохынкӀэ лӀпылӀгъу кызырафӀхъугъӀмкӀэ Александр Седовым зӀрӀфӀразӀэр хигъӀунафӀыкӀыгъ. Москва кыкӀыгъӀэ хъакӀӀм гушӀыӀэ зыретым, Мые-кӀопӀэ къутамӀэм осӀшхо зӀрӀфӀашырӀэр, ащ хӀхъоныгъӀхэр ышӀыным аналӀ зӀрӀ-тетыр, игуапӀу Адыгеим кызызӀрӀлӀорӀэр кыӀлуагъ.

Александр Седовыр: «АужырӀэ илӀӀ-сипшӀым илӀӀсым тӀогъогъо кыгъӀлӀгъонхэр МыекъуапӀэ кыӀтӀӀх. МызӀгъӀ-гум зӀхӀтӀагъӀэр охътӀэ кӀыхъӀэм дӀгъӀ-лӀжъӀшӀт. ЗӀлӀашӀӀӀр Дэнэ гьогур Китаи кыӀщежъӀти, хы ШӀуцӀлӀ лушъом щы-ухыжыщыгъ. Музей къутамӀэр Дэнэ гьогур зыщыухырӀэм нахъ пӀблагъӀти,

ШыкIакIэхэр кыыфагыотых

Мэзасем и 10-м Адыгеим шюльыр гъелорышлэнымкIэ и Гупчэ семинар-зэхысыгъоу «Политики новой волны: перспективы развития в 2023-м году» зыфилорэр зэхицагъ. Ащ хэлэжыагъэх АР-м и Лышъхъэ и Администрации, министрэхэм я Кабинет хэтхэр, гъэцэкIэкIо хэбзэ ыкIи чыплэ зыгъелорышлэжыплэ кыулыкъухэм ялыкIохэр.

Анахъэу зытегушыагъэхэр шюльыр гъелорышлэнымкIэ Гупчэм ыкIи къэралыгъо хабзэм икыулыкъухэм икIыгъэ илээсым ялофшIэн зэфэхьысыжыгъэныр ыкIи 2023-рэ илээсым интернетым епхыгъэу япшъэрылхэр шлуагъэ кытэу гъэцэкIэгъэнхэр ары.

Шуфэс гуцылэхэмкIэ къэзэрэуагъо-гъэхэм закыфигъэзагъ Адыгеим шюльыр гъелорышлэнымкIэ и Гупчэ ипашцэу Къоджэшъэо Казбек.

— *Къыхъэгъэ илээсым зэхъокIыныгъаIэу кыыздихьы-гъэхэм ащыц гъэцэкIэкIо хэбзэ ыкIи чыплэ зыгъелорышлэжы-плэ кыулыкъухэм якъэгъэлъэгъонхэм занкIэу епхыгъэцт АР-м и Лышъхъэ ирейтинг зыфэдэцтыр*, — кыIуагъ Къоджэшъэо Казбек. — *ЛъэгэпIэ-шIухэм танэсыным фэшI мэ-*

хъанэшхо зилэр социальнэ хъы-тыухэр ары.

ЦУР-м ипашцэ япшъэрылхэр шъхъалэу кыыхигъэщыгъэр цыфхэм хабзэм икыулыкъухэм зызэрафагъэзагъэмкIэ ищы-

кIэгъэ джэуапыр игъом агъотыжыныр ыкIи зэпхыныгъэу азыфагу илээр нахъышлу шыгъэныр ары. Ащ пае, «Платформа обратной связи» зыфилорэ виджетыр ыкIи социальнэ хъытыухэр агъэфедэх. Нэужым Iофыгъор зэшлуахыным фэшI ащ фэгъэгъэ министрствэм е организацием рагъэхы.

ИкIыгъэ илээсым шюльыр гъелорышлэнымкIэ Гупчэм илофшIэн зыфэдагъэм пашэр кытегушылээ, кыыхигъэщыгъэхэм ащыц республикэм ит организацие 713-мэ къэралыгъо пабликхэр ялэ зэрэхъугъэр, социальнэ хъытыухэм официальнойнэ нэклибгъо 2100-рэ къазэрэщызэлухыгъэр.

ИщыкIагъэмэ гупчэм егъэдженхэр мылэныкыомкIэ зэхещэх.

— *Нэклибгъохэр кыызэлутхын закъор арэп мэхъанэ зилэр, ахэм Iоф ядгъэшIэн фае. Про-центи 100-м телытагъэу про-цент 30-р ары ныIэн Iоф зышIэрэр, ащ тезэгъынэу щытэн. Гуцылэм пае, гъэсэнныгъэмкIэ министрствэр тиштэмэ, инэклибгъо зэригъэнсырэмкIэ апэрэ чыплэр ылыгъ. Илээсым икIэуххэр зэфэхьысыжыгъэ зыхъукIэ, янэклибгъохэм тэрэзэу Iоф арамьгъэшIагъэмэ, министр-ствэм икыоу ипшъэрылхэр ыгъэ-цэкIагъэу алытэцтэн*, — кыIуагъ Къоджэшъэо Казбек.

Зэхэсыгъом зигугъу щашыгъэхэм ащыц «Политики новой волны» е анахъ «зэлухыгъэ» IэнэтIэзехъэхэр зыфилорэр. ИкIыгъэ илээсым изэфэхьысыжыгъэм кыызэрагъэлъэгъагъэмкIэ, ащ фэдэу алытагъэхэр псауныгъэр къэхъумэгъэ-нымкIэ министрэу Мэрэтыкыо Рустем, АР-м гъэсэнныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ иминистрэ ипшъэрылхэр зыгъэцэкIэрэ Евгений Лебедевир, Шэуджэн ыкIи Красногвардейскэ район администраци-ехэм япашцэхэу Аульэ Рэщыдрэ Гъуб-жыкыо Темуррэ.

2023-рэ илээсым пшъэрылхэр шъхъалэу зыфагъэуцуужыгъэхэрэми ЦУР-м ипашцэ кытегушыагъ. Социальнэ хъытыухэу «Одноклассники», в «Вконтакте» зыфи-лохэрэм якъэралыгъо пабликхэм орга-низациехэр джыри пашлэщтых.

Джаш фэдэу «Дашборд» зыфилоу зэхагъэуцуагъэм илофшIэн зэрэзэтыра-гъэуцоштым ыуж итыщтых. Мыр лъэшэу Iэрыфэгъу дэдэу агъэпсыгъ, зы чыплэм зэхэфын зэфэхьысыжыгъэр щыугъоигъ. Гуцылэм пае, Адыгеим и Лышъхъэ «Дашбордыр» кызызэлухыкIэ, цыфым даоу социальнэ хъытыум кыыригъэхъа-гъэр, ащ фэгъэгъэ пащэм джэуапэу кыыритыжыгъэр, зэшлохыгъэ зэрэхъу-гъэр, нэмыкIэхэри зы кнопкэкIэ ыльэгъун-хэ елэкIы.

Нэужым егъэджен сыхъатымкIэ Iоф-тхъабзэр лъагъэкIотагъ.

IШЪЫНЭ Сусан.

Сурэтхэр Iшъыны Аслъан тырихыгъэх.

Хэгъэгум иухъумако и Мафэрэ хэушъхъафыкIыгъэ дзэ опера-циер Украинэм зыщаублагъэр илээс зыщыхъурэмрэ яхъулэу зэрэ-хэгъэгоу шлушлэ Iофтхъабзэхэр щыкIоштых. Ахэм язэхэщакIохэм социальнэ хъытыоу «ВКонтакте» зыфилорэмкIэ къэтынхэр занкIэу рагъэкIокIыщтых. Шъуакыхэлажъ.

ЛъэныкъуабэкIэ алэжы

Урысые шлэныгэм и Мафэ фэгъэхьыгъэ зэхыхъу гуманитар ушэ-тынхэмкIэ Адыгэ республикэ институтэу Т. КIэрацэм ыцIэ зыхьырэм щыкIуагъ.

Ар къызыуиыхыгъ ыкIи зэрицагъ философии шлэныгъэхэмкIэ докторэу, институтым идиректорэу Лылуужу Адам. Пащэр мэфэкIымкIэ коллективым къыфэгушуагъ мэзэм и 8-р зэкIэ шлэныгъэ хъасэхом шылажьэхэрэм ямэфэкI инэу, мэхъанэшхо зилэу зэрэщытыр кIигъэтхыгъ. Iофшлагъэу ялэм, пшэрылъэу зыфагъэуцужыгъэхэм кIэклэу ягугъу къызырашIытыр къылуагъ. Проектхэм анахьыбэр гъэцэклагъэ зэрэхуыгъэр ыкIи ахэмкIэ гъэзагъэу, нахъ куоу ахэр зэхэфыгъэнхэр, лэжыгъэнхэр игъоу ыльэгъугъ. Илъэсэу икIыгъэм бзэгъэшлэным игумэкIыгъохэм язэхэфынкIэ Iофышхо зэрашлагъэр, тапэки ягухэлхэр щытху

хэлъэу зэшIуахынхэу, илъэсыкIэм шлэныгъэ гупшысэ гъэшлэгъонхэр пхырашынхэу къафэлъэуагъ.

Филологии шлэныгъэхэмкIэ докторэу, институтым ипащэ игуадзэу БиданэкIо Марзият Iэнэ хъураем къилотыкIынэу «Научная жизнь АРИГИ» зыфилорэр къыщишыгъ.

Джащ фэдэу институтым икIыгъэ илъэсым Iофшлагъэу илэхэм къащыуцугъ, научнэ Iофтхэбзэ 14 зэрэзыхащэгъэр къылуагъ. Ахэр — конференцих, лъэтегъэуцох, Iэнэ хъураех. Дунэе конференции 4 рагъэкIокIыгъ: нидэльфыбзэм иухъумэн-хэгъэхъон, славян тхыбзэм и Мафэ афэгъэхьыгъэхэр, нэмыкIхэри. Хъэдэгъэлэ

Аскэр ыныбжы илъэси 100 зэрэхурэм епхыгъэу нартоведениемкIэ симпозиум тарыхьымкIэ ыкIи дунэе щынэгъончъэнымкIэ гъэзагъэу Iофтхэбзэ гъэшлэгъон зэхачэгъагъ. ЗэкIэ илъэсым къыкIоцI агъэцэклагъэр Адыгеим къэралыгъо гъэпсыкIэ зигъотыгъэр илъэси 100 зэрэхурэм зэрэфагъэшхошагъэр Марзият игушIэ щыкIигъэтхыгъ. ИкIыгъэ 2022-рэ илъэсымкIэ институтым ишлэныгъэлэж нэбгырэ заулэмэ Г. Луган-

скаям, А. Шъаукъом, Н. Денисовам ямонографиэхэр, джащ фэдэу, «Шлэныгъэгъуаз» — «Вестник» зыфилорэ журналэу статья зэфэшхьафыбэ зыдэтыр, къызэрэдэкIыгъэхэр, егъэджэн Iэпылэгъухэр, гушIалъэхэр кIэу ялэ зэрэхуыгъэхэр къырилотыкIыгъ. Тапэки мэхъанэ зилэ проектхэм зашаушэтызэ, наукэм хахъо фашIын гухэлъ зэралэр кIигъэтхыгъ, пстэуми мэфэкIымкIэ къафэгушуагъ, псауныгъэ пытэ ялэнэу къафэлъэуагъ.

МэфэкI Iэнэ хъураем зэкIэ институтым иотдел зэфэшхьафхэм япашэхэр ыкIи ялофшлэхэр хэлэжьагъэх. Темэ зэфэшхьафхэр къыщыралотыкIыгъэх. ЗэкIэдэулыгъэх, зэхэгушIалъэжыгъэх, хэти ежы лэныкъоу Iоф зыдидлэрэмкIэ гъэзагъэу гупшысагъэ, гукъэкIыкIэхэр мэфэкI зэхыхъэм къыгъэушыгъэх.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтхэр Iэшынэ Аслъан тырихыгъэх.

Шлэныгъэм фэгъэхьыгъэ тхьамаф

Мэзэм и 6-м къыщегъэжьагъэу и 10-м нэс Урысые шлэныгъэм и Мафэ фэгъэхьыгъэ Iофтхэбзэ зэфэшхьафхэр АКЪУ-м щызэхачагъэх.

К.Д.Ушинскэр къызыхуыгъэ мафэр илъэс 200 зэрэхурэм фэгъэхьыгъэ Урысые научнэ конференцие рагъэкIокIыгъ, шлэныгъэлэжы нибжыкIэхэр ащ хэлэжьагъэх. Джащ фэдэу зэлашIэрэ шлэныгъэлэжхэм агъэхъазырыгъэ зэлухыгъэ лекциехэр, мастер-классхэр, интеллектуальнэ джэгукIэхэр, Iэнэ хъураехэр зэхачэщтых. Анахъ Iофтхэбзэ инхэм ащыщ мэзэм и 8-м кIогъэ фе-

стивалэу «Наукоград» зыфилорэр.

Шлэныгъэм фэгъэхьыгъэ тхьамафэр «Популяризация науки и продвижение деятельности СНО в сети» зыфилорэ семинарымкIэ аублагъ. Ащ АКЪУ-м и Студент шлэныгъэ обществэ хэтхэр хэлэжьагъэх. ДжэгукIэу «Self-presentation», нэужым мастер-классхэр, интеллектуальнэ джэгукIэхэр, воркшоп, Iэнэ хъураехэр зэхачагъэх. Адыгэ къэ-

ралыгъо университетым ипрофессорэу, экономикэ шлэныгъэхэмкIэ кандидатэу, физикэ-хысап шлэныгъэхэмкIэ докторэу, шлэныгъэмкIэ Урысые академием хэтэу Алексей Савватеевым, философии шлэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу Шюдже Асиет, АМАН-м хэтэу, физикэ-хысап шлэныгъэхэмкIэ докторэу, АКЪУ-м ипрофессорэу Шумэфэ Мыхъамэт ыкIи нэмыкIхэм агъэхъазырыгъэ лекцие-

хэм студентхэр ядэлунхэр программэм къыдыхэлъытагъэу щытыгъ.

Мэзэм и 8-м зэхачэгъэ «Наукоградым» епхыгъэу зэнэкъокъу, лэныкъо зэфэшхьафхэмкIэ мастер-классхэр зэхачагъэх. Фестивалым Адыгеим ыкIи Краснодар краим ащыщ кIэлэеджакIохэр хэлэжьагъэх.

Адыгэ къэралыгъо университетым и Студент научнэ обществэ, АКЪУ-м иныбжыкIэ шлэныгъэ-

лэжхэм я Содружествэ ыкIи университетым ишлэныгъэ-гъэсэнэгъэ клас-

терхэр ары шлэныгъэм фэгъэхьыгъэ тхьамафэм кIэщакIо фэхуыгъэхэр.

Зэфэхьысыжхэр къэнэфагъэх

Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым щеджэрэ студентхэм яшлэныгъэ-ушэтын IофшIэн хагъэхъоным ыкIи анахъ дэгъухэр къыхэгъэщыгъэнхэм афэшI ректорым ыгъэнэфэгъэ грантхэр илъэс къэс афагъэшъуашэ.

Урысые наукэм и Мафэ ехъулэу теклоныгъэ къыдэзыхыгъэхэр агъэ-

шуагъэх. МэфэкI Iофтхэабзэм Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым иректорэу Къуижы Саидэ хэлэжьагъ. Iофтхэабзэм къекIолагъэхэм ащ шуфэс къарихыгъ ыкIи мэфэкIымкIэ къафэгушуагъ. Нэужым зилэ IофшIэн анахъ дэгъоу алытагъэхэр къылуагъэх.

«Технические науки» зыфилорэ лъэ-

ныкъомкIэ аграрнэ технологиехэмкIэ факультетым истуденткэу Къудайнэт Саидэ теклоныгъэр къыдихыгъ. Ащ инаучнэ пащэр техникескэ шлэныгъэхэмкIэ докторэу ХьаткIо Зурет.

«Медицинские науки» зыфилорэмкIэ Денис Шишкаловым иIофшIэн анахъ дэгъоу алытагъ, научнэ пащэу игъусагъэр фармации кафедрэм икIэ-

лэегъэджэ шхьалэу Вера Артемьевар ары.

«Естественные науки» зыфилорэ лэныкъомкIэ аграрнэ технологиехэмкIэ факультетым истудентэу Левани Кацаравы ыгъэхъазырыгъэ проектым теклоныгъэр къыдихыгъ, научнэ пащэу илагъэр мэкъумэщ шлэныгъэхэмкIэ кандидатэу Дэгужыые Зар.

Ишлэжъ агъэлаплэ

Адыгеим инароднэ тхаклоу, СССР-м ыкIи Адыгэ Республикэм я Къэралыгъо шлухъафтынхэм ялауреатэу КIэрэщэ Тембот Мыхъамэт ыкIор мэзаем и 8-м кызытхэмытыжыр ильэс 35-рэ хуыгъэ.

Ащ епхыгъэу Адыгэ Лъэпкъ музейм ныбжьыкIэхэм апае Iофтхъабзэ щызэхашагъ, ищылэныгъэ гъогу, итворчествэ джыри зэ агу къагъэкIыжыгъ.

КIэрэщэ Тембот адыгэ литературэм лъапсэ фишылгъ. Непэ ар къытхэмытыжыми, ишлэжъ Iодыщтэп, итхыгъэхэр жъы ху-хэрэп, яджэх ыкIи яджэщтых. Лъэпкъым итарихъ фэгъэхыгъэу бэ ытхыгъэр. ИроманхэмкIэ адыгэ лъэпкъым ипэсэрэ щыла-кIэ, ишэн-хабзэхэр зэбгъэ-шлэнхэ плъэкIыщтых. «Насыным игъогу», «Шапсы-

гъэ пшъашъ», «Ны Iушым ыпху» «Шыу закъу» фэ-шхъафхэу Т. КIэращэм ытхыгъэхэм тилитературэ лъапсэ фашылгъ, къагъэ-баигъ.

Iофтхъабзэм ипэублэ тхэкIо цIэрыIом ищылэныгъэ гъогу къытегушылагъэх, нэужым ащ ытхыгъэхэм япычыгъохэм Адыгэ театрэм иартистхэр къяджагъэх.

— Мы зэхыхэм тигуапэу тыхэлажъэ, — **elo AP-м изаслуженнэ артисткэу Хьэлэщтэ Саниет.** — Театрэм иартистхэмкIэ КIэрэщэ Тембот

лъэшэу тэгъэлапIэ. Ытхыгъэхэм мэхъанэшхо яIэу, жэбзэ дахэкIэ къэлауагъэхэу щытых, купкI ин яI. Узэджагъэ пэпчъ акъыл кы-уигъэгъотэу, узэрэпсэун фаер хэплъагъоу щыт. Непэ «Шапсыгъэ пшъашъ» зыфилорэм кыыхэхыгъэ пычыгъом сыкъеджагъ, ар сыгукIэ нахъ къыспэблагъ. Т. КIэращэм ытхыгъэхэм кыткIэхуэхэрэ лIэужхэр яджэнхэ, уасэ афашлын фае.

Андырхъое Хъусенэ ыцIэ зыхырэ кIэлэегъэджэ колледжым кыкIыгъэ студентхэр къэзыщэгъэ кIэлэ-

егъаджэу БыштэкIо Рузанэ зэрилъытэрэмкIэ, мыш фэдэ Iофтхъабзэхэм ныбжьыкIэхэмкIэ мэхъанэшхо яI.

— Произведениер зытхыгъэм ищылэныгъэ гъогу пшIэ зыхуыкIэ, илофшIэн зэрэзыхыгъэр, кыны-

гъоу зыхыгъэхэр къыб-гурыIо зыхуыкIэ нахъ уасэ фэошIы, узэджагъэр шхъэм нахъ кIенэжъы. Программэм хэтэу КIэрэщэ Тембот итхыгъэхэр тиеджапIэ щызэрагъашIэ, студентхэм ашIогъэшIэгъо-нэу еджэх, — **elo Рузанэ.**

Адыгэ республикэ кIэлэцIыкIу тхылъеджапIэм КIэрэщэ Тембот ищылэныгъэ гъогу фэгъэхыгъэ буклетэу ыгъэхъазыргъэр къекIоллагъэхэм аратыгъ.

ДЕЛЭКЪО Анет.
Сурэтыр Iэшынэ Ас-пъан тырихыгъ

ТичIыопс тыфэжъугъэсакъ

Гавердовскэ чIыплэ тхылъеджапIэм илофышIэхэу Н. О. Алексеевамрэ М. Н. Иргизцевамрэ лъэныкIо зэфэшхъафхэмкIэ Iофтхъабзэхэр бэрэ зэхашхэ, ахэр гъэшIэгъонэу агъэпсых, кIэлэеджакIохэр къахагъэлажъэх, амышIэрэм гу лъарагъатэ, щылэныгъэм уасэ фашIэу аплух.

Мэзаем и 7-м тхылъеджапIэм экологием епхыгъэ Iофтхъабзэ щызэхашагъэ. «ТичIыопс икIэуухумэн тыфэжъугъэжъ» зыфилорэ мэхъанэр иIэу ыкIи кытэ-шIэкIыгъэ дунэе дахэм илIэплагъэ еджэкIо цы-кIухэм афыралотыкIэу, яцIыкIугом щегъэжа-гъэу чIыопсым фэсакхэу егъэсэгъэнхэм ар фэгъэ-хыгъагъ. УблэлIэ еджа-пIэу N 18-м ия 2-рэ класс

щеджэхэрэр ащ къыра-гъэблэгъагъэх.

ТхылъеджапIэм илофышIэхэм еджэкIо цыкIухэм кытэшIэкIыгъэ дунаир хэбдзын гори хэмылгъэу — чIыгуи, огуи, тыгъи, мази, цыфхэри, къэкIырэ лъэпкъ зэфэшхъафхэри, зэкIэ псэ зыпыт пстэури — цагу псэушхъэхэр, былымхэр, псэушхъэу мээхэм ахэсхэр, губгъо цыгъохэр, хъацIэ-пIа-цIэхэр, хъамлыу зэфэшх-

хъафхэр, нэмыкIхэр гъэ-шIэгъон пчъагъэу зэрэзыхэлхэр, ахэр зэкIэ цы-лэнхэу зэрэфаехэр, зы-шIуагъэ къахIохэрэр зэрэ-хэтхэр къафалотагъ.

Чыгыхэр, уц зэфэшхъафхэр, къэгъагъэхэр, нэмыкIхэр зэрэлэзэгъушхо-хэр арагъэшIагъ.

Нэбгырэ пэпчъ кытэ-шIэкIыгъэ чIыопсыр къэ-гъэгъунэгъэнымкIэ ишIуа-гъэу кыгъэкIон ылъэкIы-щтыр щысэхэмкIэ агура-

гъэлауагъ. ТичIыгу къэбзэ-нэу, бэрэ тыпсауу тыщы-лэнэу тыфаемэ, псыхъохэм, псынэкIэчхэм, къушхъэ-хэм, мээхэм, чыгыхэм ыкIи псэушхъэхэм афэсакъын зэрэфаер агурагъэлауагъ.

Тхылъ къэгъэлагъонэу «Будь природе другом» зыфилорэм имэхъанэ къа-фалотагъ, чIыопсыр зэрэ-уухумэшт шIыкIэхэм гу лъарагъэагъ, гущылэу «экологием» кыкIырэ-р арагъэшIагъ.

Iофтхъабзэм хэлэжъэгъэ кIэлэцIыкIухэм планетэу Чыгур къэгъагъэхэмкIэ арагъэгъэдэхагъ. Чына-лъэм иплъышхоу аштагъэр шар уцышхор ары, ащ

еджакIохэм тхылъыпIэм хэшIыкIыгъэ къэгъэгъэ зэ-мышхогъу кIэракIэхэр па-гъэнагъэх. КIэлэцIыкIухэм Iофтхъабзэр агу рыхыгъ.
(Тикорр.).

ПытэпIэжъыр ауплъэкIугъ

Кавказ къэралыгъо биосфернэ заповедникым кызылIыубытырэ чы-нальэм тарихым, археологием, чы-опсым ипсэуалэхэм афэшхъафэу хэгъэгум итарихъ-культурнэ клэн хэ-хьэрэ саугъэтхэри къегъэгъунэх.

Ахэм ащыщых пэсэрэ зэманым кы-щегъэжагъэу цыфхэм агъэуцущыгъэ исп унэхэу мыжъом хашIыкIыщыгъэхэр, тизэрэ ыпэкIэ апэрэ-ятIонэрэ лIэшIэгъухэм ашIыгъэгъэ караван гъогоу Китаимрэ Европэмрэ зэзыпхыщыгъэхэм (Великий шелковый путь) щыщхэр, пытэ-пIэжъэу тэкъожыгъэхэр, нэмыкIхэри.

Гущылэм пае, хэшхэе мээжъыем итемыр-къохъэпIэ лъэныкIокIэ, хым километри 6-кIэ пэчыжъэу, псыхъоу Хостэ къышхъащыт къушхъэ дысхэм агъунэ Хостинскэ пытэпIэжъыр щыт. А чыплэм транспорткIэ уекIоплэнэу, лъагъо горэм урищэлэнэу щытэп.

БэмышIэу Кавказ биосфернэ запо-ведникым инаучнэ IофышIэхэм пытэ-пIэжъэу культурнэ-тарихъ клэным халытагъэм изытет ауплъэкIугъ. Ахэм кызыралорэмкIэ, пытапIэр гурыт лIэшIэгъухэм якъэжъэгъу, я VII — X-рэ лIэшIэгъухэм агъэпсыгъагъ. ПытапIэр Шелковэ гъогум пэгъунэгъоу къыщашы-гъагъэхэм зэу ащыщыгъ.

Гъогур нахыбэмкIэ зыгъэфедэщты-гъэр сатыушхэр ары. Мэхъшэ караван-хэм Китаим къыращырэ пкъыгъохэр, анахъэу дэнэ шэкIхэр, IэшIу-лушIухэр, фарфорым хэшIыкIыгъэ хъакъу-шыкIухэр, нэмыкIхэри ащ щызэращэщыгъ. Гъогум илIэситIу-щырэ тетхэу хуштыгъэ. Къэу-цунхэшъ зыщагъэпсэфыным ыкIи хъун-кIэкIо-бздэджашIэхэр къатемыбэнэнхэм пай пытапIэхэр зыкIашIыщыгъэхэр. Хостэ пытапIэри ахэм афэдагъ.

Мы лъэхъанми ашIогъэшIэгъонэу зи-гугъу ашIырэ гъогум щыщ Кавказ запо-ведникым ичIыналъэ пхырыкIыщыгъ. Къушхъэм кхэхыти Пшызэ ичIыгу зэшхъэ-зафэхэр зэпчызэ, хым екIу-щыгъ.

ПытэпIэжъым кыкIэныгъэхэр зы-плъэкIугъэхэм альэгъугъэм ыгъэрэзагъэх. ПытапIэр зытет чIыплэр къат-къатэу зэхэфыгъуаеу зэхэпIыми, ар зацашы-гъэ зэманыр кыдэплъытэмэ, изытет уигъэрэзэнэу щыт. Хостэ пытапIэр 1960-рэ илIэсым РСФСР-м иминистрэхэм я

Совет иунашхокIэ къэралыгъом кыуух-умэнэу ыштагъ, ащ тарихъ ыкIи куль-турнэ мэхъэнэ ин иIэу альытагъ.

Псэуалгъэм щыщэу къэнэжыгъэр зэзыгъэлэгъу зышIоигъохэм ащ екIуапIэ зэрэмыхуштыр араIо. Уфэмысакъэу лъэбэкъу зэрэпшIэу къушхъэ чIапэм урихыыхынкIэ щынагъо, ары благъэу зыкIырамыгъэкIуапIэхэрэр.

Научнэ IофышIэ закхохэр ары псэу-пIэжъхэм акIэрыхъанхэ фитхэр. Ахэм зичэзыу уплъэкIунэу ашIыгъэм кыгъэ-лъэгъуагъ объектсэрэ ашIыгъэм кы-щегъэжагъэу уахътэу текIыгъэр кы-дэплъытэмэ, джыри кыткIэлъыкIорэ лIэужхэм ар альэгъун зэралъэкIыщтыр.

ПытапIэр къатищэу зэтетыгъэу специ-алистхэм къало, къат пэпчъ метритIу имыкIу илIэгэгъагъ. Ар зашIыкIэм зыфэдагъэр зэзыгъапшэмэ зышIоигъохэр мыш пэмычыжъэ чIыплэ тешхэм екIуа-лIэхэмэ, пхъэмбгъум тешIыхъагъэу альэ-гъушъ, къэбарэу пылIыи еджэщтых.

ШЪАУКЪО Асплангуаш.

Япчъагъэ къыщыкIагъэп

Юфтхъабзэм хэлэжъагъэ гъэорышлэпэм итхъаматэ илэнатIэ зыгъэцэкIэрэ Тхьаркхъохъо Фатимэ, ащ игуадзэу, Урысые къэралыгъо граждан къулыкIумкIэ я 3-рэ класс зилэ упчIэжъагъоу Ирина Королева, АР-м хэгъэгъу кIоцI юфхэмкIэ и Министерствэ епхыгъэу юф зышIэрэ Общественнэ советым итхъаматэу Хъунэго Рэщид, IэкIыбым къыкIыжъырэ тильэпкъэгъухэр щылэныгъэм хэгъэгъозэжъыгъэнхэмкIэ Гупчэм итхъаматэу ГьукIэлI Асхъад, журналистхэр.

Пэублэм Тхьаркхъохъо Фатимэ изытет зыфэдэм игугъу къышIыгъ. Ащ къызэриуагъэмкIэ, пшъэрылъ шъхъалэу ялэр цIыфхэм полицием цыхъэу фашIырэм зыкIэгъэлэтыгъэныр ары. 2022-рэ ильэсым анахъэу аналэ зытырагъэтыгъэр къэралыгъо фэлэ-фашIэхэр ыкIи уплээкIун-лэпылэным епхыгъэ юфыгъохэр зэрифэшъуашъу гъэцэкIэгъэнхэр, джащ фэдэу кощын юфхэмкIэ хэбзэгъэуцугъэр зыукIохэрэр къыхэгъэщыгъэнхэр ыкIи ахэр дэгъэзыжъыгъэнхэр ары. Фитыныгъэ зимылэ цIыфэу къэралыгъом къыхъагъэхэм апэшукIогъэнымкIэ, къэралыгъо фэлэ-фашIэхэм ыкIи цIыфхэм ятхынкIэ къэралыгъо пшъэрылъхэр гъэцэкIэгъэнхэмкIэ, паспортным икIыдэхынкIэ, IэкIыбым къыкIыгъэ цIыфыр учетым хэгъэуцогъэнымкIэ ыкIи гражданствэ зимылэхэм ятыгъэнымкIэ юфтхъабзэхэр мымакIэу зэхашагъэх.

Ирина Королева зэфэхьысыжъхэр къышIыхэзэ къызэриуагъэмкIэ, 2022-рэ ильэсым гъэорышлэпэм ыкIи районхэм ащылэ подразделениехэм кощын юфхэм алъэныкIокIэ фэлэ-фашIэ мини 171,5-рэ агъэцэкIагъ. БлэкIыгъэ ильэсым егъэпшагъэмэ, мы пчъагъэр проценти 7,3-кIэ нахъыб. **Фэлэ-фашIэу агъэцэкIагъэхэм анахъыбэр:**

— IэкIыб къэралхэм къарыкIыгъэхэу ыкIи гражданствэ зимылэхэу миграционнэ учетым хагъэуцугъэхэр — нэбгырэ мин 61,4-рэ;

— Урысыем ицIыфхэу регистрационнэ учетым хагъэуцугъэр — нэбгырэ мин 66,9-рэ;

— УФ-м ицIыфхэу паспортхэр зыфызэблахъугъэхэр — нэбгырэ мин 24,2-рэ.

2022-рэ ильэсэу икIыгъэм изэфэхьысыжъхэмкIэ, кощыным юфхэм алъэныкIокIэ цIыфхэм яфэлэ-фашIэхэр процент 99,9-м клэхэу афагъэцэкIагъэх.

Джащ фэдэу 2022-рэ ильэсым электроннэ шIыкIэм тетэу къэралыгъо фэлэ-фашIэхэм я ЗыкI портал къызфэзыгъэфедэгъэхэм къэралыгъо ыкIи муниципальнэ фэлэ-фашIэхэр процент 82,9-кIэ афагъэцэкIагъ. ЛъэныкIо зэфэшъхъафхэмкIэ фэлэ-фашIэхэр зыгъэцэкIэрэ гупчэм зэкIэмкIи къэралыгъо фэлэ-фашIэ мин

АР-м хэгъэгъу кIоцI юфхэмкIэ и Министерствэ кощын юфхэмкIэ и Гъэорышлэпэ 2022-рэ ильэсым юф зэришIагъэм икIэуххэр зыщызэфихьысыжъыгъэ зэлукIэгъу илагъ.

52,5-рэ ыгъэцэкIагъ. ЗыкI порталым ыкIи МФЦ-м ялофшIэн чанэу зэрэзэхашэрэм ишIуагъэ-кIэ кощын юфхэмкIэ подразделением ячэзыу хэтхэр нахъмакIэ хугъэ.

И. Королева къызэриуагъэмкIэ, Урысыер кIэщакIо зыфэхъугъэ хэушъхъафыкIыгъэ дзэ операциеу Украинэм щыкIорэм ыкIи IэкIыб къэралхэм тикъэралыгъо санкциехэр къызэрэтыралъхъагъэхэм емылтыгъэу IэкIыб хэгъэгъухэм къарыкIыхэрэм япчъагъэ нахъмакIэ хъоу пфэлэштэп. ГушIылэм пае, 2022-рэ ильэсым Урысыем къыхъанэу фаехэу егъэблэгъэ тхылъ 1908-рэ афагъэпсыгъ, блэкIыгъэ ильэсым мыщ фэдэ иуахтэ егъэпшагъэмэ, мы пчъагъэр фэди 2,3-кIэ нахъыб, зэкIэмкIи визэ мини 3 фэдиз фагъэхъазырыгъ. IэкIыб къэралым къарыкIыгъэхэу гражданствэ зимылэ нэбгырэ мин 11,5-м ехъу

тиреспубликэ къыхъагъ, блэкIыгъэ ильэсым мыщ фэдэ иуахтэ егъэпшагъэмэ, ар процент 1,6-кIэ нахъыб.

— IэкIыб хэгъэгъухэм ягражданхэу Урысыем къахIохэрэм гухэлъ шъхъалэу ялэр юф щашIэныр ары. БлэкIыгъэ ильэсым анахъыбэу ахэр Узбекистан, Таджикистан, Туркмением къарыкIыгъэх. Адыгеим юф щашIэн

альэкIынэу ахэм лизын зыпылтхылъхэр ятэтых. Хэбзэгъэуцугъэм зэхъокIыныгъэу фэхъугъэхэм къадыхэлъытагъэу Адыгеим юф щызышIэнэу къахIохэрэм

2022-рэ ильэсым гъэорышлэпэм ыкIи районхэм ащылэ подразделениехэм кощын юфхэм алъэныкIокIэ фэлэ-фашIэ мини 171,5-рэ агъэцэкIагъ.

патентхэр афэтэгъэпсых. 2021-рэ ильэсым егъэпшагъэмэ, гъэрэкIо патент зыфэдгъэпсыгъэхэм япчъагъэ фэди 1,1-кIэ нахъыб. Патентым къыкIэклорэ хэбзэлахъэу республикэ бюджетым ихъагъэр сомэ миллиони 134-м ехъу. 2021-рэ ильэсым егъэпшагъэмэ, блэкIыгъэ ильэсым бюджетым къыхъагъэр сомэ миллион 48-кIэ нахъыб. Мыщ фэдэ тхылъхэр зэттыгъэхэм ыужыкIэ хабзэр амыукIонэу, бзэджэшIагъэхэр зэрамыханхэу талэплъэ. Кощыным ылъэныкIокIэ хэбзэгъэуцугъэр зыукIуагъэхэр къыхэгъэщыгъэнхэм ыкIи ахэр дэгъэзыжъыгъэнхэм афэшI Гъэорышлэпэм оперативнэ-пэшIорыгъэш юфтхъабзэхэр зэхэхэх, — къыуагъ И. Королева.

IэкIыб къэралхэм къарыкIыгъэхэу ыкIи гражданствэ зимылэхэу охтэ гъэнэфагъэклэ Адыгеим щыпсэунхэ альэкIынэу фитыныгъэ къызыратыгъэхэм «беженцэ» статус къыдахынымкIэ ыкIи охтэ гъэнэфагъэклэ зыщыпсэунхэ альэкIышт псэуплэхэр къаратынхэмкIэ блэкIыгъэ ильэсым гъэорышлэ-

пIэм нэбгырэ 95-мэ зыкIыфагъэзагъ.

Хэбзэнчъэу хэгъэгъум къыхъэхэрэм алъэныкIокIэ юфтхъабзэу зэрахъэхэрэм нахъигъэкIотыгъэу къатегушIагъ И. Королева. БлэкIыгъэ ильэсым IэкIыбым къыкIыхи хэбзэнчъэу хэгъэгъум къыхъэгъэ нэбгыри 139-р къыхагъэщыгъ ыкIи ахэр кощын юфхэмкIэ учетым хатхыкIыжъыгъэх.

Къэралыгъо программэу «Iэ-кIыбым щыпсэурэ тильэпкъэгъухэм ежъ яшIоигъоныгъэклэ ятарихъ чIыгу къагъэзэжъынымкIэ Iэпылэгъу афэхъугъэныр» зыфилорэм бэшIагъэу Урысыем юф щешIэ. 2022-рэ ильэсым мы программэм хэлэжъэнэу закыфэзгъэзагъэхэм япчъагъэ процент 60,2-кIэ нахъмакIэ хугъэ. Мы мафэм ехъулэу программэм иучет нэбгырэ 17, унагъохэр пштэмэ, ахэм арыс нэбгырэ 33-рэ хэт.

ГьукIэлI Асхъад зэхэсыгъом къышIыгушIэлэзэ кощын юфхэмкIэ гъэорышлэпэм илофшIэн зэригъэцэкIорэм осэшIу къыфишIыгъ. Ащ къызэриуагъэмкIэ, тильэпкъэгъухэу Адыгеим къэзыгъэзэжъыгъэхэм ятхылъхэр афагъэпсынхэмкIэ гъэорышлэпэм илофшIэхэм яшIогъэшхо къарагъэкIы, охтэ кIэкIым къыкIоцI фэлэ-фашIэхэр дэхимылэу афагъэцэкIэх. Джащ фэдэу тильэпкъэгъухэр Урысыем ил щылакIэм хэгъэгъозэжъы-

гъэнхэмкIэ урысыбзэр зэрэзэрагъашIэрэм игугъу къышIыгъ.

— Урысыбзэр ыкIи Урысыем итарихъ, ихабзэ шIокI имылэу ашIэн фаеу хэбзэгъэуцугъэм къыдэльытэ. Ар тэрэзэу сэлъытэ, сыда плэмэ нэмыкI хэгъэгъу къыкIыгъэ цIыфым урысыбзэр къыгурылон, рыгушIэшъун фае. Адыгэ къэралыгъо университетым ыкIи МыекIопэ къэралыгъо технологическэ университетым «иностраничэхэм» апае хэушъхъафыкIыгъэ отделениехэр ялэу урысыбзэр щарагъашIэ, ушэтынхэр щарагъэтых, нэужым зэреджагъэхэмкIэ сертификат къараты. Ар дэгъу ыкIи хабзэм арэуштэу зэришIыгъэр игъо шыпкэу сэлъытэ, — къыуагъ ГьукIэлI Асхъад.

Нэужым журналистхэм яупчIэхэм къулыкIушIэхэм джэуапхэр къаратыжъыгъэх. Ахэр зыфэгъэхьыгъагъэхэр IэкIыбым къарыкIыгъэхэм юф зэрадашIэрэ шIыкIэр, къэралыгъо фэлэ-фашIэхэр ахэм зэрагъэгъэцэкIэхэрэр, къулыкIум иматериальнэ-техническэ ыкIи кадрэхэм язытет зыфэдэр.

КИАРЭ Фатим.

Кымэфэ футболыр

Я 11-рэ ешлэгъухэр ялэщтых

Адыгэ Республикэм футболымкӀэ изэлухыгъэ кымэфэ зэнэкьокъу кыдыхэлъытэгъэ ешлэгъухэр непэ зэхащэщтых. Апэрэ купым хэт командэхэм я 11-рэ турэу ялэщтыр гъэшлэгъон зэрэхуцтым щэч хэлъэп.

Командэу «Ошъутенэр» апэрэ чыплэм учужьынымкӀэ амалышлэхэр илэх, ащ пае Мыекъопэ районым икомандэу «Тульскэм» теклон фае. Ешлэгъур пчэдэжым сыхатыр 10-м рагъэжэщт.

Апэрэ купым хэт командэхэм джыри ешлэгъу заулэ къафэнагъ, ахэм зэфэхьысыжьэу афэхъухэрэм елпытыгъэу теклоныгъэр ыкӀи хагъэунэфыкӀырэ чыплэхэр кыдзыхыгъэхэр къэнэфэщтых.

КОМАНДЭХЭМ ОЧКО ПЧЪА-ГЪЭУ РАГЪЭКЪУГЪЭР:
Спортмастер-2 — 26, Ошъу-

тен — 24, Легион — 19, МФОК-у «Ошъутен» — 19, Спортмастер — 16, Тульскэр — 16, Кавказ — 12, Юг-Авто — 12, Делотехника — 9, СШОР-2007 — 7, Сокол — 7, СШОР-2008 — 1, Альянс — 0.

Я 11-рэ ТУРЫМ (МЭЗАЕМ И 11-м) ЗЭДЕШІЭЩТХЭР:

Ошъутен — Тульскэр, Легион — Юг-Авто, Сокол — Кавказ, СШОР-2008 — Альянс, Делотехника — Спортмастер, МФОК-у «Ошъутен» — СШОР-2007.

Шашкэхэр

Гимназием икӀэлэеджакӀохэр атекӀуагъэх

Адыгеим икӀэлэ шхьалэ игурыт еджаплэхэм ачӀэс кӀэлэеджакӀохэм азыфагу шашкэхэмкӀэ зэнэкьокъухэр зэхащэгъэх. ЗэкӀэмкӀи гъэсэныгъэм иучреждени 9-мэ якомандэхэр лӀфтхьабзэм хэлэжъагъэх, ахэр нэбгырэ тфырытф хуцтыгъэх.

Мы джэгукӀэм хэшкышхо зэрэфырялэр кӀэлэеджакӀохэм къагъэлъэгъуагъ. Ахэм ащыщыбэр шахмэтхэмкӀи мэджэгух. Финалым ихьагъэх гимназиу N 22-м ыкӀи гурыт еджаплэу N 3-м ялӀыкӀохэр. Гимназистхэр нахь лъэшэу кычӀлӀыгъэх. Ящэнэрэ чыплэр кыдахыгъ еджаплэу N 27-м щеджэхэрэм.

Командэ 518-рэ хэлэжъагъ

Урысые общественнэ организациеу «Лига здоровья нации» зыфилорэм лъэс клонымкӀэ зехищэгъэ зэнэкьокъум Мыекъуапэ икомандэ ащытекӀуагъ.

Командэу «Мыекъуапэ 01» зыфилорэр мы зэнэкьокъум ятӀонэрэу хэлэжъэ, зэкӀэмкӀи ащ нэбгырэ 22-рэ хэт. ШэкӀогъум рагъэкӀокыгъэ лӀфтхьабзэм я 4-рэ чыплэр кыщыдихыгъагъ.

— Теклоныгъэр кыдэтхыным тишӀыпкӀэу зыфэдгъэхъазырыгъ. Командэ дэгъу дэдэ тӀл ыкӀи ащ ыпашхъэ щыт пшъэрылӀыр зэрифэшъуашэу ыгъэцӀагъ. Нэбгырэ пӀпчъ мафэ къэс лъэбӀкы мин 25-рэ ышыгъ, — кыӀуагъ командэм икапитанэу Бзаго Рустам.

Урысыем ишӀолӀыр зэфэ-шхьафхэм якомандэ 518-рэ зэнэкьокъум хэлэжъагъ. Адыгеим илӀыкӀохэм теклоныгъэр къафагъэ-

шӀошагъ, ятӀонэрэ хуьгъэ Ивановскэ хэкум икомандэу «Пучежские нордики» зыфилорэр, ящэнэрэ чыплэр кыдихыгъ Якутием икомандэу «Тулуна идущая» зыцӀэм.

Зэхъышагъэр ыкӀи кыдзыхыгъэжыгъэр:
АР-м лъэпкӀэ лӀфхэмкӀэ, лӀкыб кӀэралхэм ащысэурэ тильэпкӀэгъухэм адырялэ зӀпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи къэбар жьугъэм иамалхэмкӀэ и Комитет
Адресыр:
385000
къ. Мыекъуапэ,
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зылэщыгъэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79

Редакцием авторхэм къаӀихырэ А4-кӀэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэ кӀэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сатыхэм азыфагу 1,5-рэ дӀгъэу, шрифтыр 12-м нахь цӀыкӀунэу щытӀп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкӀегъэкӀожыхь.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
УФ-м хэутын лӀфхэмкӀэ, телерадиокъэтын-хэмкӀэ ыкӀи зӀлгы-лӀсыкӀэ амалхэмкӀэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ гъэлоры-шӀанӀ, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкӀэмкӀи пчъагъэр
4344
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 267

Хэутыным узшыкӀэтхэнэу щыт уахьтэр
Сыхьатыр
18.00
ЗышыкӀэтхэгъэхэ уахьтэр
Сыхьатыр 18.00

Редактор шхьаӀэр
МэщӀэкъо С. А.

Редактор шхьаӀэм игуадзэр
Тэу З. Дз.

ПшъэдэкӀыжь зыхьырэ секретарыр
ТхьаркӀохьо А. Н.